

Architektura komputerów

Wykład 6

Układy otoczenia procesora (chipset)

Wojciech Kordecki

Collegium Witelona
Wydział Nauk Technicznych i Ekonomicznych
Zakład Informatyki

Semestr letni 2023/24

Źródła

Ze względu na niezwykle szybki postęp, większość informacji jest zaczerpnięta z internetu, głównie z Wikipedii (konfrontowanych z książką Metzgera *Anatomia PC*), materiałów firmowych Intel'a i AMD, a także z wyimków artykułów umieszczanych w czasopismach komputerowych.

Chipset

Chipset – grupa specjalistycznych układów scalonych, które są przeznaczone do wspólnej pracy. Mają zazwyczaj zintegrowane oznaczenia i zwykle sprzedawane są jako jeden produkt.

W komputerach termin chipset jest powszechnie używany w odniesieniu do specjalistycznego układu scalonego lub zestawu układów płyty głównej komputera lub karty rozszerzeń.

Źródło – Wikipedia

Mostek północny i południowy

Dwa układy scalone o bardzo wysokiej skali integracji i kilka chipów pomocniczych. Główne:

- mostek północny,
- mostek południowy

Funkcje chipsetu:

- Sprzężenie z procesorem przez magistralę FSB (Front Side Bus).
- Realizacja kontrolera pamięci operacyjnej i obsługa magistrali pamięciowej.
- Sterowanie pamięci podręcznej L2 (lub L3) n płytach.
- Implementacja magistral PCI, AGP i. in.
- Implementacja pozostałych bloków klasycznej architektury.

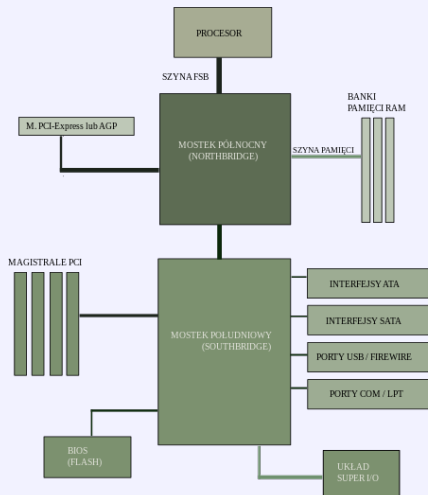

Mostki – pochodzenie nazw

Nazwa *mostek północny* powstała gdy chipset komputerów typu PC rozdzielono na 2 układy scalone i pochodzi od typowego rysowania schematu (mapy) architektury komputera. CPU jako najważniejszy element rysuje się na górze schematu; miejsce to jest porównywane z północą na mapach geograficznych. Układ scalony, zwany mostkiem północnym, łączący procesor z pozostałymi elementami komputera rysuje się bezpośrednio pod procesorem. Poniżej drugi układ chipsetu, zwany mostkiem południowym, łączący się z procesorem poprzez mostek północny.

Mostki – schemat

Mostek północny

Mostek północny pełni rolę kontrolera pamięci oraz pośrednika pomiędzy procesorem, pamięcią operacyjną i kartą graficzną. Komunikacja pomiędzy procesorem a resztą podzespołów płyty głównej odbywa się przy pomocy mostka południowego. Niektórzy producenci płyt głównych integrują z mostkiem północnym układ graficzny lub kontroler Gigabit Ethernet. Intel swój zintegrowany mostek z układem graficznym oznacza skrótem GMCH – (ang. Graphics and Memory Controller Hub).

Mostek południowy

Realizuje połączenie procesora do wolniejszej części wyposażenia mikrokomputera:

- napędów dysków twardych (złącza IDE/ATA/SATA/ATAPI)
- magistral ISA, PCI
- sterownika przerw
- sterownika DMA
- nieulotnej pamięci BIOS
- modułu zegaru czasu rzeczywistego

Mostek południowy c.d.

Mostek południowy może obsługiwać również:

- łącze FireWire
- łącze USB
- złącze do sterownika RAID
- złącze Ethernet

Mostek południowy czasem obsługuje (*obsługiwał!*) także zewnętrzne złącza szeregowo, w tym złącza myszy i klawiatury oraz RS-232 – zazwyczaj jednak urządzenia te dołączane są do mostka południowego przez dodatkowy układ nazywany SIO (ang. Super Input/Output). Przez SIO obsługiwane są również złącza równoległe (port Centronics), łącze podczerwieni (IrDA), stacje dyskietek i Flash ROM BIOS-u.

Przeszłość!

Złącza równoległe (port Centronics), łącze podczerwieni (IrDA),
stacje dyskietek.

Całkowicie wyszły z użycia.

Przeszłość!

Złącza równoległe (port Centronics), łącze podczerwieni (IrDA),
stacje dyskietek.

Całkowicie wyszły z użycia.

RS-232 – bardzo rzadko spotykane.

Teraźniejszość – 2023

(...) obecnie dostępne na rynku płyty główne nie posiadają już oddzielnych mostków północnych. Zostały one zintegrowane w samym procesorze (łącznie z pełnionymi zadaniami), jednak ten sam zabieg nie był możliwy w przypadku mostka południowego. To, czego nie dało rady umieścić w CPU, przerzucono na pojedynczy chipset, który może się różnić od modelu płyty głównej. W przypadku Intel'a pozostawiony chipset jest określany mianem PCH (Platform Controller Hub) i zajmuje się funkcjami mostka południowego oraz kilkoma wybranymi zadaniami mostka północnego.

<https://scroll.morele.net/poradniki/chipset-plyty-glownej-co-to-jest-i-jakie-ma-zadania/>

Magistrala FSB

Front side bus (FSB) – występująca w wielu architekturach komputerów PC magistrala łącząca procesor z kontrolerem pamięci (najczęściej zlokalizowanym w mostku północnym). Składa się z linii adresowych, linii danych oraz linii sterowania. Parametry FSB (liczba linii poszczególnych typów, częstotliwość) zależne są od zastosowanego procesora.

Następcami są DMI oraz QPI dla platform Nehalem.

Magistrala DMI

Direct Media Interface (DMI) – magistrala opracowana przez Intel, służąca do komunikacji pomiędzy mostkiem północnym a południowym chipsetu.

DMI po raz pierwszy zaprezentowana została w 2004 roku w postaci chipsetu 915 oraz mostka południowego ICH6.

Przepustowość DMI wynosiła 2GB/s. Magistrala DMI jest zmodyfikowaną wersją PCI-E x4 v1.1. Chipsety serwerowe korzystały z podobnego wariantu, bazującego na dedykowanym PCI-E x4 zwanym Enterprise Southbridge Interface (ESI).

Wszystkie chipsety produkowane w latach 2004–2008, począwszy od ICH6, korzystały z modyfikowanych wersji tego interfejsu występującego pod wspólną nazwą DMI.

Intel opublikował wiele specyficznych podwariantów urządzeń współpracujących, tak więc samo określenie DMI nie gwarantuje pełnej kompatybilności pomiędzy różnymi kombinacjami.

Magistrala DMI c.d.

W 2009 roku Intel zaimplementował interfejs DMI bezpośrednio w procesorach (rodzina Core i5). Pierwszą platformą reprezentującą nowe rozwiązanie był procesor i5-750 w połączeniu z chipsetem P55. Zrezygnowano całkowicie z mostka północnego, likwidując wąskie gardło w postaci FSB i przenosząc kontrolery PCI Express i pamięci RAM DDR3 oraz interfejs DMI do procesora. Zadaniem DMI jest komunikacja z urządzeniami interfejsu SATA lub portami PCI. Przepustowość magistrali DMI procesora i5-750 oraz wyższych modeli i7-860 i i7-870 wynosi 2,5 Gb/s.

Implementacje DMI w platformach Intel'a (od 2009)

Procesory

- Core i3-xxx
- Core i5-7xx
- Core i7-7xx
- Core i7-8xx
- Core i7 Extreme 920XM
- Xeon X34xx
- Xeon L34xx

Platformy

- PCH (Intel® P55/PM55 Express Chipset, Intel 3400/3420 Chipset)

Magistrala QPI

Intel QuickPath Interconnect lub QPI to magistrala będącą odpowiednikiem łączy HyperTransport procesorów AMD i jest następcą FSB dla platform Core i3, Core i5, Core i7, Itanium i Xeon.

Magistrala QuickPath zawiera zintegrowany kontroler pamięci oraz ulepszone łącza komunikacyjne między elementami systemu, co znacznie zwiększy ogólną wydajność.

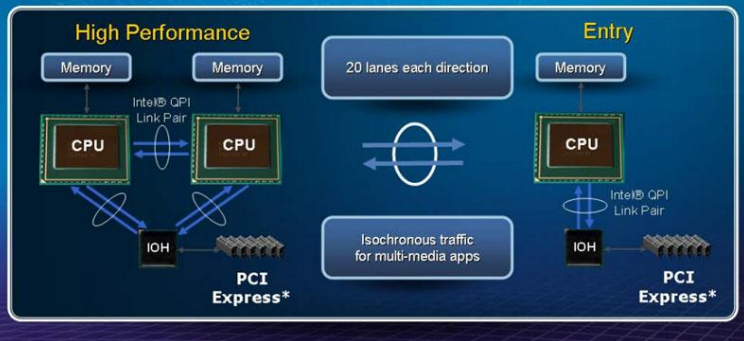
QuickPath to połączenie typu punkt-punkt, wykorzystują je procesory Nehalem (Xeon) i Tukwila (Itanium). Szyna QuickPath umożliwia osiągnięcie przepustowości do 25,6 GB/s.

Magistrala QPI – schemat

Intel® QuickPath Interconnect – High Performance, Cost Effective Interconnect

Up to 25.6 GB/s per port (link pair)
at 6.4 GT/s, with more scalability for the future

HyperTransport

HyperTransport (HT) – łącze typu punkt-punkt umożliwiające połączenie ze sobą dwóch urządzeń, opracowane przez HyperTransport Consortium. Sieć łączy HT wykorzystywana jest do szybkiej transmisji danych z niskimi opóźnieniami. Stosowane w procesorach między rdzeniami i koprocesorami, między procesorami w wieloprocessorowych komputerach, między procesorami a innymi urządzeniami obsługującymi technologię HT, między urządzeniami HT a kartami HT oraz do łączenia komputerów w wielokomputerowe klastry.

Złącza kart HT są nieco podobne do liniowego 16xPCIE z 1x PCIE[1]. Szybkość przesyłania danych do kart HTX3 wynosi 20 GB/s, czyli więcej niż PCI Expressx16 3.0 przy mniejszych opóźnieniach.

Nehalem – Intel Core i7

Mikroarchitektura wprowadzona z procesorami Intel Core i7. Obejmuje procesory Intel Core i3, i5 oraz i7. Cechy:

- obsługa pamięci DDR3
- technika Hyper-Threading (nie wszystkie procesory)
- wbudowany trójkanałowy kontroler pamięci DDR3, IMC (Integrated Memory Controller)
- nowa szyna systemowa, QPI
- siedem nowych instrukcji SSE4
- natywna czterordzeniowość (jak w AMD Phenom, nie dotyczy procesorów 2-rdzeniowych)
- Turbo boost (nie wszystkie procesory)
- 45 nm lub 32 nm proces produkcyjny

Pamięć cache – stare dzieje

Computerworld, 1995.

Równie mało znana, jak skomplikowana, pamięć podręczna (cache) procesora odgrywa zasadniczą rolę jeśli chodzi o wydajność systemu komputerowego.

Pamięć cache ma stosunkowo niewielką pojemność w porównaniu z pojemnością pamięci głównej komputera i jest – w porównaniu z nią - bardzo skomplikowana technologicznie. Zwykle pojemność tej pamięci wynosi 256 kB, podczas gdy pamięć RAM komputera w typowej konfiguracji wynosi 4, 8 lub więcej MB.

Pamięć cache – dzieje nowsze

Na podstawie PCLab.pl, 2012

Czy 4 MB pamięci podręcznej trzeciego poziomu to dużo, czy mało? Warto dopłacić do procesora, który ma jej więcej? Jaki wpływ na wydajność ma „cache L3,? Te pytania bardzo często pojawiają się w wątkach na forach dyskusyjnych w działach poświęconych procesorom. Dziś postanowiliśmy sprawdzić wpływ tego parametru na osiągi. Porównaliśmy ze sobą układy w tej samej architekturze i działające w tych samych ustawieniach, ale wyposażone w różną ilość zarówno L2, jak i L3.

Pamięć cache – dzieje nowsze

Na podstawie PCLab.pl, 2012

Pamięć podręczna to swoisty bufor danych (niezarządzany z poziomu systemu operacyjnego w przeciwieństwie do pamięci RAM), które były, są lub będą wykorzystywane przez jednostki obliczeniowe procesora. Nowoczesne procesory mają przynajmniej dwa jej poziomy (L1 oraz L2), a większość tych najwydajniejszych ma jeszcze trzeci (L3). Praktycznie zawsze pojemność poszczególnych poziomów rośnie wraz z liczbą przy literze. Dlaczego ten parametr jest tak ważny?

Wielkość pamięci cache

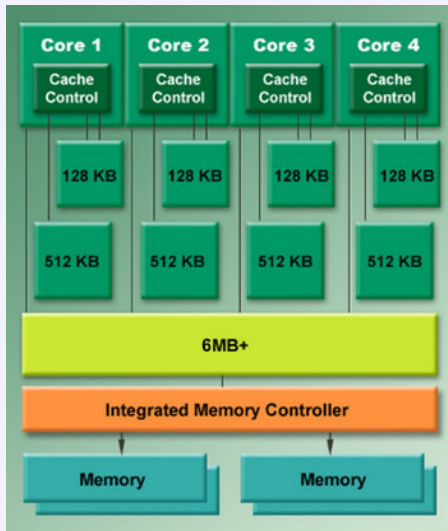
Na podstawie PCLab.pl, 2012

Producenci – zarówno AMD, jak i Intel – muszą tu zawsze iść na pewien kompromis. Najważniejszym powodem są ograniczenia konstrukcyjne. Pamięć podręczna zajmuje ogromną liczbę tranzystorów i jest też jednym z głównych elementów pochłaniających energię. Dlatego dobierając jej pojemność, trzeba niejako wyważyć wydajność, pobór energii oraz powierzchnię rdzenia, a tym samym koszt produkcji. Chodzi też o to, że w specyficznych konstrukcjach im więcej pamięci podręcznej, tym czas dostępu do niej może być dłuższy, co wydaje się logiczne, biorąc pod uwagę, że większy obszar pamięci trzeba „przeszukać”.

Schemat poziomów pamięci podręcznej

Poziomy pamięci
podręcznej w
Phenom II X4
(Deneb)

Liczba poziomów

Na podstawie PCLab.pl, 2012

Dane zgromadzone w L1 to te, które akurat teraz są potrzebne, do nich jednostki wykonawcze sięgają lub mogą sięgnąć w każdej chwili. Jest ona względnie mało pojemna, ale dzięki temu czas dostępu do niej jest krótki.

L2 to po prostu kolejny poziom buforu. Są do niego ściągane – z L3 lub bezpośrednio z RAM-u – te dane, które mogą być na przykład za chwilę potrzebne. Ponieważ czas dostępu do L2 nie jest już tak kluczowy, to może być jej więcej, a jej konstrukcja może być prostsza.

Liczba poziomów

Na podstawie PCLab.pl, 2012

Z L3 jest identycznie. Obecnie jest ona bardzo często używana do synchronizowania pracy wielu rdzeni: najczęściej to za jej pośrednictwem wymieniają się tymi samymi lub w jakiś sposób powiązanymi ze sobą danymi, na których operują.

Każdy poziom pamięci podręcznej jest i tak znacznie szybszy od nawet najszybszego RAM-u, zatem bardzo duża jej pojemność jest wskazana z punktu widzenia wydajności. Jest to szczególnie ważne w przypadku procesorów wielordzeniowych. Sześciordzeniowe Core i7 mają jej 12 MB lub 16 MB, a czterordzeniowe – maksymalnie 8 MB.

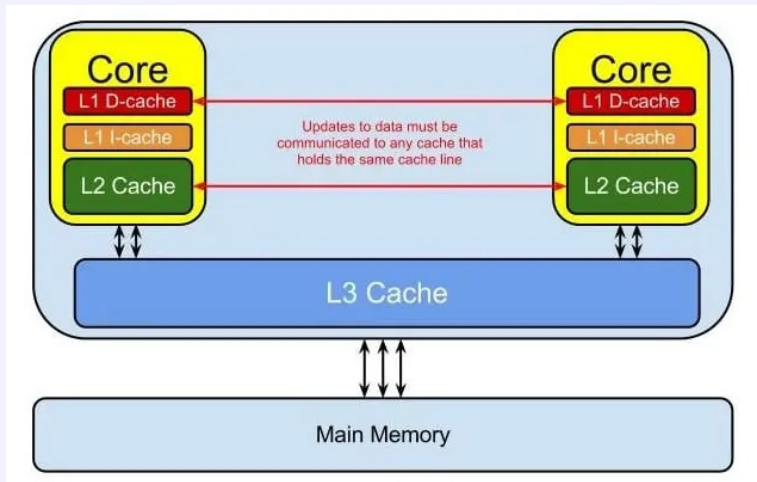
Wydajność

Analiza wydajności w zależności od wielkości pamięci podręcznej:

<https://pclab.pl/art75257-2.html>

Cache L1, L2, L3

Identyfikacja pamięci cache

Intel® Processor Identification Utility - Windows Version
9 marca 2023

[https:](https://www.intel.com/content/www/us/en/download/12136/intel-processor-identification-utility-windows-version.html)

[//www.intel.com/content/www/us/en/download/12136/
intel-processor-identification-utility-windows-version.
html](https://www.intel.com/content/www/us/en/download/12136/intel-processor-identification-utility-windows-version.html)

Zasada działania pamięci podręcznej (cache)

- Przy odwołaniu procesora do pamięci następuje sprawdzenie, czy dana spod określonego adresu znajduje się w pamięci cache.
- Brak – chybienie pamięci podręcznej (cache miss).
  - dana zostaje odczytana z pamięci i przesłana do procesora,
  - dana wraz z jej adresem jest zapisywana do pamięci podręcznej,
  - jeśli pamięć podręczna była pełna, to trzeba z niej coś usunąć,
  - przy następnym odwołaniu dana będzie już w pamięci podręcznej.
- Odnalezienie danej w pamięci podręcznej trafienie pamięci podręcznej (cache hit).
  - dana zostaje odczytana z pamięci podręcznej,
  - odwołanie do pamięci operacyjnej jest zbędne,
  - czas odwołania do danej w pamięci podręcznej jest znacznie krótszy niż czas dostępu do pamięci operacyjnej.

Intel Core i7

<http://www.intel.pl/content/www/pl/pl/processors/core/core-i7-processor.html>

<http://www.legitreviews.com/intel-core-i7-6700k-cache-overclocking-with-ddr4-3600-mhz-170577>

<http://www.morele.net/wiadomosc/jaki-chipset-intel-wybrac-b85-h81-h97-czy-z97/1127/>

Intel Core i9

Intel Core i9 – seria mikroprocesorów firmy Intel oparta na architekturze x86-64, która miała premierę 28 sierpnia 2017 roku. Procesory te są przeznaczone do komputerów stacjonarnych o bardzo wysokiej wydajności oraz obsługi technologii VR jak również do segmentu mobilnego. Obsługują pamięci RAM typu DDR4, korzystają z technologii Intel Turbo Boost i Hyper-threading i wykonywane są w (ulepszonym) procesie technologicznym 14 nanometrów, a ich moc maksymalna wynosi 140 W. Procesory występujące w segmencie komputerów stacjonarnych oraz segmencie mobilnym stanowią rozwinięcie rodziny Coffee Lake oraz Cascade Lake (procesory 8, 9 i 10 generacji), natomiast w segmencie HEDT („procesory Intel serii X”) producent posługuje się nazwami kodowymi Skylake X oraz Cascade Lake X.

<https://www.intel.com/content/www/us/en/products/details/processors/core/i9.html>

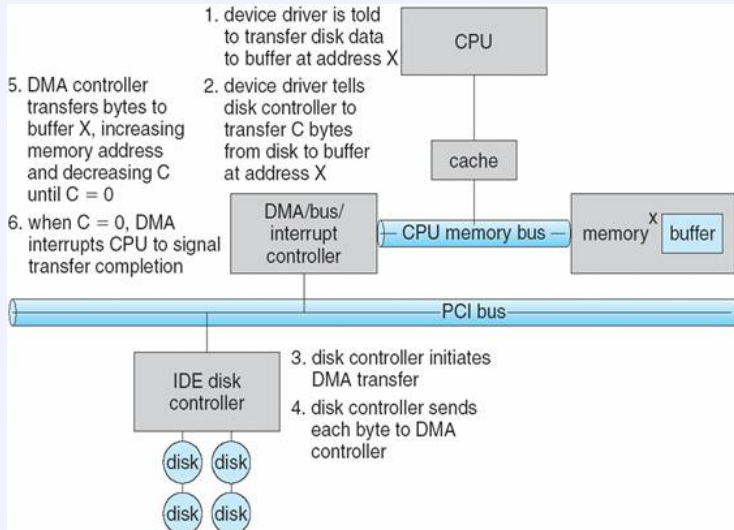
Direct Memory Access - DMA

W operacjach wejścia/wyjścia (I/O) w których przesyła się duże bloki danych, stosuje się tryb operacji I/O, w którym urządzenia I/O mają bezpośredni dostęp do pamięci pod kontrolą sterownika DMA.

W trybie tym sterownik DMA nie buforuje przesyłanych danych, ale przejmuje nadzór nad magistralą I/O. Procesor jest w tym czasie w stanie zawieszenia – jest odłączony od magistrali i jako zarządca magistrali ustawia tak sygnały sterujące sterownikiem I/O i pamięci DRAM, że jedno z tych urządzeń wystawia dane i adresy na magistralę a drugie odczytuje.

Transfer danych: DMA – dysk

Programmed Input Output – PIO

Programowane wejście/wyjście – technika obsługi operacji wejścia/wyjścia między CPU a urządzeniami IDE/ATA polegająca na wykorzystaniu procesora jako układu je nadzorującego.

Wymaga dużego zaangażowania procesora w procesie transferu danych, dlatego jest używana coraz rzadziej, zwłaszcza, gdy wymagane są duże prędkości transmisji

Źródło – Wikipedia

DMA c.d.

Poprzez DMA możliwa jest też transmisja typu pamięć-pamięć. DMA nie angażuje procesora, nie przerywa jego pracy, ale jego wyjścia magistralowe przechodzą w stan wysokiej impedancji, więc angażuje magistralę I/O i magistralę FSB. Procesor nie może więc wykonywać w czasie pracy DMA rozkazów wymagających dostępu do tych magistral.

DMA c.d.

Poprzez DMA możliwa jest też transmisja typu pamięć-pamięć. DMA nie angażuje procesora, nie przerywa jego pracy, ale jego wyjścia magistralowe przechodzą w stan wysokiej impedancji, więc angażuje magistralę I/O i magistralę FSB. Procesor nie może więc wykonywać w czasie pracy DMA rozkazów wymagających dostępu do tych magistral.

Jeżeli w czasie wykonywania rozkazu wystąpiło odwołanie do pamięci operacyjnej, a w pamięci podręcznej nastąpiło chybiecie, wówczas procesor musi odwołać się do pamięci DRAM i konieczne jest wygenerowanie stanów oczekiwania do czasu zwolnienia magistrali FSB przez DMA.

DMA a procesor

Transmisja pomiędzy sterownikiem urządzenia I/O a pamięcią przebiega po magistrali I/O i FSB.

Sterownik I/O nie jest wybierany adresem portu. Jeśli urządzenie I/O zgłasza potrzebę transmisji, to sterownik DMA zapewnia zwolnienie magistrali i możliwości komunikacji po niej z pamięcią.

Urządzeń I/O jest wiele. Dlatego sterownik DMA jest urządzeniem kilkukanałowym

Liczba kanałów DMA oznacza liczbę możliwych do obsługi urządzeń I/O. Z uwagi na jedną magistralę, nie są one nigdy obsługiwane jednocześnie.

Sygnały sterujące

Dla kanału o numerze i mamy parę sygnałów $DREQ_i$ i $DACK_i$. Para $DREQ_i$ i $DACK_i$ jest dołączona do jednego sterownika urządzenia I/O i stanowi jeden kanał. Uaktywnienie linii $DREQ$ w pewnym kanale stanowi zgłoszenie urządzenia I/O dołączonego do tego kanału. Gdy sterownik DMA nie zajmuje magistrali, to zgłasza procesorowi sygnałem HRQ żądania odłączenia od magistrali.

Gdy procesor odłączy się, to potwierdza to sygnałem $HLDA$, wtedy w tym kanale pojawia się potwierdzenie gotowości DMA na linii $DACK$. Następuje transmisja.

Po zakończeniu transmisji, DMA wyłącza sygnał HRQ , procesor wyłącza $HLDA$, czyli przywracany jest stan pracy procesora, a wówczas DMA wyłącza $DACK$.

Teraz może zostać przyjęte nowe zgłoszenie sygnałem DRQ .

Kanały i urządzenia

Kanał DMA może być programowo zamaskowany, wtedy zgłoszenie DREQ w tym kanale jest ignorowane.

Żądanie transmisji w pewnym kanale DMA może być zgłoszone także programowo, jeżeli jej inicjatorem jest procesor.

Do tego celu służy port nazwany rejestrem żądań DMA.

Zapisuje się w nim numer kanału transmisji oraz ustawia się bit żądania, co wstawia to zgłoszenie w kolejkę DMA. Kolejka jest obsługiwana według priorytetu kanałów.

Dygresja o kolejkach

Typy kolejek.

- FIFO (first in – first out) – zwykła kolejka, czyli kto pierwszy przyjdzie, ten pierwszy zostanie obsłużony.
- LIFO (last in – first out) – stos, czyli *ostatni będą pierwszymi*.
- Kolejka z priorytetami – kolejność wg priorytetu, a w przypadku równych priorytetów wg FIFO albo LIFO, czyli *są równi i równiejsi*.
- Obsługa w kolejności losowej.

Kolejka DMA jest typu FIFO, ale może być z priorytetami.

Transmisja

W czasie pracy sterownik DMA musi wskazać w pamięci adres początku zwartego obszaru, gdzie transmitowane dane będą zapisywane lub odczytywane.

Transmisja danych odbywa się w trybie seryjnym pracy magistral (ang. burst).

Sterownik DMA musi wystawiać sygnały sterujące zapisem lub odczytem pamięci (MEMW, MEMR) i urządzenia I/O (IOW, IOR). Sygnały te decydują o kierunku transmisji.

- MEMR i IOW – transmisja z pamięci do urządzenia I/O,
- MEMW i IOR – transmisja z urządzenia I/O do pamięci.

Programowanie DMA

Wstępnym etapem pracy DMA jest programowanie, czyli ustawienie trybu i wielkości transmisji oraz ew. rejestru żądań. W czasie transmisji układ DMA jedynie zlicza dane przesyłane i przerywa pracę, jeśli liczba ta osiągnie wcześniej zaprogramowaną wartość. Po zakończeniu pracy sterownik DMA sygnalizuje koniec pracy sygnałem EOP.

Tryby pracy

DMA zapewnia cztery podstawowe tryby pracy:

- spoczynkowy
- pojedynczy
- blokowy
- na żądanie

Tryby pracy – opis

W trybie spoczynkowym DMA oczekuje na zgłoszenia sygnałów DREQ lub sygnału programowania CS#.

W trybie pojedynczym DMA realizuje transmisję pojedynczego słowa i wówczas wyłącza sygnały sterujące pamięcią, urządzeniem I/O, sygnał HRQ i zgłasza koniec operacji (EOP). Nowa transmisja wymaga ponownego zgłoszenia DRQ.

W trybie blokowym DMA zlicza transmitowane słowa i wyłącza sygnały sterujące oraz HRQ po odliczeniu ustalonej z góry liczby słów lub pojawieniu się sygnału przerwania transmisji EOP.

W trybie na żądanie DMA transmituje tak jak w trybie blokowym (według licznika lub do pojawienia się EOP), tyle że możliwe jest chwilowe wstrzymanie transmisji. Następuje to, gdy sygnał DRQ zostanie wyłączony lub pojawi się DRQ na kanale o wyższym priorytecie (o niższym numerze kanału). Wówczas nastąpi czasowe wstrzymanie transmisji.

Przerwania

Przerwanie lub żądanie przerwania (IRQ – Interrupt ReQuest) powoduje wstrzymanie aktualnie wykonywanego programu i przejście do procedury obsługi przerwania.

Procedura obsługi przerwania po jej zakończeniu wydaje instrukcję powrotu z przerwania, która powoduje powrót do programu realizowanego przed przerwaniem.

Powrót z procedury przerwania jest inny niż powrót ze „zwykłej” procedury. Jest nim na przykład RETI albo IRET.

Przerwania dzielą się na sprzętowe i programowe.

Przerwania programowe

Z kodu programu wywoływana jest procedura obsługi przerwania, wykorzystywana do komunikacji z systemem operacyjnym, który w procedurze obsługi przerwania (np. w DOS 21h, Windows 2fh, Linux x86 przerwanie 80h) umieszcza kod wywołujący odpowiednie funkcje systemowe w zależności od zawartości rejestrów ustawionych przez program wywołujący lub do komunikacji z oprogramowaniem wbudowanym jak procedury BIOS lub firmware.

Przerwania sprzętowe

- Zewnętrzne – sygnał przerwania pochodzi z zewnętrznego układu obsługującego przerwania sprzętowe; przerwania te służą do komunikacji z urządzeniami zewnętrznymi, np. z klawiaturą, napędami dysków itp.
- Wewnętrzne, nazywane wyjątkami – zgłaszane przez procesor dla sygnalizowania sytuacji wyjątkowych

Przykład

Transmisja danych z pamięci do urządzenia.

Może to być na przykład port drukarki, wyświetlacz itp.

Cykle: inicjacja, realizacja, zakończenie.

Cykl pracy układu DMA – inicjacja

W trybie przerwania programowego procesor programuje sterownik DMA zapisując w rejestrach stanu i sterowania:

- tryb pracy DMA,
- liczbę bajtów lub słów do transmisji,
- adres początku w pamięci DRAM,
- kierunek transmisji

Następnie uaktywnia linię $DREQ_n$.

Cykl pracy układu DMA – realizacja

- DMA wystawia procesorowi sygnał HRQ.
- Procesor zawiesza się i potwierdza ten fakt sygnałem HLDA.
- DMA przejmuje kontrolę nad magistralami i potwierdza to sygnałem DACK_n.
- DMA wystawia na magistralę adres początkowy bloku w pamięci.
- DMA wystawia sygnał odczytu pamięci MEMR i inne sygnały sterujące magistralą FSB.
- Pamięć wystawia daną na szynę danych.
- DMA wystawia sygnał IOW zapisu sterownika I/O i inne sygnały sterujące magistralą I/O. Jednocześnie zmniejsza licznik transmisji o 1.
- Sterownik I/O zapisuje dane z szyny danych do bufora.

Cykl pracy układu DMA – realizacja c.d.

- DMA wystawia sygnały sterujące odczytem kolejnych słów pamięci.
- Pamięć wystawia kolejne słowa danych na szynę danych.
- DMA wystawia kolejne sygnały IOW sterujące zapisem sterownika I/O. Jednocześnie za każdym razem zmniejsza licznik transmisji o 1.
- Sterownik I/O zapisuje kolejne dane do swego bufora

Cykl pracy układu DMA – zakończenie transmisji

Gdy licznik transmisji osiąga wartość 0, przetransmitowana jest zaprogramowana liczba bajtów. Wówczas sterownik DMA:

- Wystawia aktywny poziom sygnału EOP.
- Zgłasza przerwanie sprzętowe w celu poinformowania procesora (programu użytkowego) o zakończeniu transmisji.

Ultra DMA

UDMA (Ultra-DMA), ATA/ATAPI, PATA – standard interfejsu transferu danych między pamięcią RAM a dyskami twardymi, w którym wykorzystywane jest równoległe przesyłanie danych. Nie jest już dalej rozwijany, został zastąpiony przez SATA (Serial ATA).

Generacje UDMA

Tryb	Transfer	Nazwa
Mode 0	16,7 MByte/s	UDMA16
Mode 1	25,0 MByte/s	UDMA25
Mode 2	33,3 MByte/s	UDMA33
Mode 3	44,4 MByte/s	UDMA44
Mode 4	66,7 MByte/s	UDMA66
Mode 5	100,0 MByte/s	UDMA100
Mode 6	133,3 MByte/s	UDMA133
Mode 7	166,0 MByte/s	UDMA166

SATA

Serial ATA (ang. Serial Advanced Technology Attachment, SATA) – magistrala szeregową, opracowana i certyfikowana przez SATA-IO. Magistrala służy do komunikacji pomiędzy adapterami magistrali hosta (HBA) a urządzeniami pamięci masowej: dyski twarde, SSD, napędy optyczne itp.

Styki wtyczki sygnałowej SATA

Pin	Funkcja
1	Ground (masa)
2	A+ (Transmit)
3	A- (Transmit)
4	Ground (masa)
5	B- (Receive)
6	B+ (Receive)
7	Ground (masa)
–	wycięcie

DMA i HDD

Bardzo często dysk twardy na starszych komputerach z zainstalowanym systemem Windows (XP, Vista, 7) działa wolno utrudniając pracę. Na nowszym sprzęcie, również uwidacznia się mniejsza szybkość pracy dysku twardego.

Co może być tego przyczyną? Otóż jedną z najważniejszych przyczyn jest tryb DMA, który standardowo w systemie Windows Vista jest wyłączony. Microsoft w ten sposób chciał zwiększyć stabilność i niezawodność dysków twardych. Należy zauważyć, że tryb DMA jest rozwiązaniem technicznym mającym na celu odciążenie procesora i w większości komputerów spełnia znakomitą rolę nie powodując żadnych problemów.

Internet (???)

Pożyteczne linki

[http://www.embedded.com/electronics-blogs/
beginner-s-corner/4024879/
Introduction-to-direct-memory-access](http://www.embedded.com/electronics-blogs/beginner-s-corner/4024879/Introduction-to-direct-memory-access)

[http:
//www.arm.com/products/system-ip/controllers/dma.php](http://www.arm.com/products/system-ip/controllers/dma.php)

<http://www.atmel.com/Images/doc8310.pdf>

[http:
//ww1.microchip.com/downloads/en/DeviceDoc/39742B.pdf](http://ww1.microchip.com/downloads/en/DeviceDoc/39742B.pdf)

DDIO

Further performance-oriented enhancements to the DMA mechanism have been introduced in Intel Xeon E5 processors with their Data Direct I/O (DDIO) feature, allowing the DMA "windows" to reside within CPU caches instead of system RAM. As a result, CPU caches are used as the primary source and destination for I/O, allowing network interface controllers (NICs) to talk directly to the caches of local CPUs and avoid costly fetching of the I/O data from system RAM. As a result, DDIO reduces the overall I/O processing latency, allows processing of the I/O to be performed entirely in-cache, prevents the available RAM bandwidth from becoming a performance bottleneck, and lowers the power consumption by allowing RAM to remain longer in low-powered state.

Wikipedia

DDIO – linki

<http://www.intel.com/content/dam/www/public/us/en/documents/faqs/data-direct-i-o-faq.pdf>

<https://www.intel.pl/content/www/pl/pl/io/data-direct-i-o-technology.html>

Ostatnie ciekawostki:

[https:](https://latency-matters.medium.com/ddio-oh-oh-e0099754b7d9)

[//latency-matters.medium.com/ddio-oh-oh-e0099754b7d9](https://latency-matters.medium.com/ddio-oh-oh-e0099754b7d9)

